

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้ง ที่เกิดเป็นข้อพิพาทขึ้น และผู้วิจัยจึงได้เลือกพื้นที่ชุมชนบ้านพรสวรรค์ ซึ่งอยู่ในเขตความปกครองของตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ที่เกิดข้อพิพาทขึ้น ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้กรอบแนวคิดในการศึกษาวิเคราะห์ วิเคราะห์ โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารเป็นหลัก (Documentary Research) ซึ่งได้จากการรวบรวมหนังสือราชการ, รายงานการประชุม, มติคณะรัฐมนตรี, วารสาร, รายงานผลการวิจัย, วิทยานิพนธ์, บทความต่างๆ และแผนที่ป่าไม้ รวมทั้งข้อมูลที่ผ่านเครือข่ายระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Internet) พร้อมทั้งได้ศึกษาตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในการเก็บข้อมูลในภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ประชากรแบบไม่เป็นทางการ และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเฉพาะลึกลงไปที่เกิดความขัดแย้ง เช่น ลักษณะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ปัจจัยด้านต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน อีกทั้งกระบวนการที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ตลอดจนศึกษาประสิทธิภาพและผลของการจัดการที่เกิดขึ้น ประกอบ เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบแบบพรรณนา (Descriptive Analysis) ตามข้อเท็จจริงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ทั้งนี้โดยผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดต่างๆ 4 แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ และการบริหารจัดการป่าไม้ แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง และการจัดการความขัดแย้ง แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งได้อาศัยเอกสาร และผลการวิจัยของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดและเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

3.1 ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก

3.1.1 ประชากร การศึกษาครั้งนี้กำหนดประชากรไว้ 3 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 คือ ชุมชนหมู่บ้านพรสวรรค์ ตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เกิดปัญหาความขัดแย้งด้านที่ดินทำกินระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตั้งอยู่ที่ ตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ มีประชากรในหมู่บ้าน จำนวน

62 คริวเรือน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 196 คน และผู้วิจัยอาศัยเก็บข้อมูลจากหัวหน้าคริวเรือน จำนวน 62 คริวเรือน

กลุ่มที่ 2 ภาครัฐที่ผู้วิจัยกำหนดให้เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก เช่น เจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 6 คน

กลุ่มที่ 3 ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้ง เช่น ตัวแทนจากองค์กรอิสระในพื้นที่ จำนวน 4 คน

3.1.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นกลุ่มชาวบ้านของหมู่บ้านพรสวรรค์ ได้แก่ ผู้ใหญ่และลูกบ้านหมู่บ้านพรสวรรค์ รวมจำนวน 8 คน

กลุ่มที่ 2 เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้แทนกรมป่าไม้จังหวัดเชียงใหม่ คือ สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ ที่ 1 (เชียงใหม่) เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เจ้าหน้าที่ที่ดินอำเภोजอมทอง กำนันตำบลช่วงเปา จำนวน 6 คน

กลุ่มที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้ง ได้แก่ ตัวแทนจากองค์กรต่างๆ เช่น เครือข่ายปฏิรูปภาคเหนือ เครือข่ายชาวบ้านหมู่บ้านพรสวรรค์ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ครู เจ้าอาวาสวัด และนายควม จำนวน 4 คน

3.2 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้กำหนดแหล่งข้อมูลออกเป็น 2 ประเภท คือ

3.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อสืบค้นหาแหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคล ซึ่งมีดังนี้

1.2.1 กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่บ้านพรสวรรค์ ตำบลช่วงเปา อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในกลุ่มอายุระหว่าง 30-50 ปี และกลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป

1.2.2 กลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ อยู่ในกลุ่มอายุระหว่าง 30 - 45 ปี โดยเป็นแกนนำในการจัดการกับปัญหา ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านพรสวรรค์ เป็นผู้แนะนำให้รู้จักกับกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ที่ศึกษา

1.2.3 เจ้าหน้าที่ของรัฐ

1.2.4 กลุ่มชาวบ้านที่อยู่นอกเขตพื้นที่ ที่มีข้อพิพาท

3.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เอกสารที่ผู้วิจัยได้

พยายามค้นหา ศึกษา ค้นคว้า ค้นพบ และได้เก็บรวบรวมสะสมไว้มีจำนวนมากหลายประเภท อาทิเช่น ตำราวิชาการ งานวิจัย วารสาร หนังสือพิมพ์ รายงาน กิจการประจำปี รายงานการประชุม หนังสือโต้ตอบของทางราชการ รายงานผลการตรวจพบ บันทึกลำดับเหตุการณ์ บทแถลงการณ์ แผ่นพับ แผ่นผัง แผนภูมิ และแผนที่ป่าไม้ รวมทั้งข้อมูลที่ผ่านเครือข่ายระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Internet) ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องแบ่งแยกประเภทของเอกสารออกเป็นหมวดหมู่ให้ตรงกับประเด็นที่ต้องการศึกษาดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิดที่กำหนดไว้ 4 แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและบริบทของพื้นที่ที่ทำการวิจัย 3) ศึกษาถึงลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้น ปัจจัยและกระบวนการที่นำไปสู่ความขัดแย้ง 4) ศึกษาประสิทธิภาพและผลของการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่า จะแบ่งแยกประเภทออกจากกันโดยสิ้นเชิง เพราะยังมีเอกสารบางประเภทที่สามารถใช้ศึกษาหาข้อมูลเพื่อประกอบหรืออ้างอิงในหลายๆ ประเด็น พร้อมๆ กันได้ด้วย อย่างไรก็ตามเพื่อความสะดวก ง่าย รวดเร็วและชัดเจน จึงได้แยกประเภทของเอกสารให้ตรงกับประเด็นที่จะศึกษาดังนี้

- 1) การศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดต่างๆ ที่กำหนด ได้ศึกษาจากเอกสารประเภทตำรา วิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและบริบทชุมชน เอกสารที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ หนังสือของทางราชการ เอกสารแสดงแผนผัง แผนที่ ในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษา 3 วิธีควบคู่กันไป คือ ค้นคว้าจากเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์
- 3) ศึกษาถึงลักษณะ ปัจจัย และกระบวนการที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง และปฏิกิริยาของชุมชนเมื่อได้รับผลกระทบ เอกสารที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ หนังสือพิมพ์ รายงานสรุปปัญหา รายงานการประชุมสัมมนา รายงานผลการตรวจสอบ รายงานลำดับเหตุการณ์ หนังสือโต้ตอบ หนังสือเชิญประชุมและวาระการประชุม และหนังสือร้องเรียน ข้อมูลที่ผ่านเครือข่ายระบบอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษา 4 วิธีควบคู่กันไป คือ การศึกษาจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ และจากสื่อโทรทัศน์
- 4) ประสิทธิภาพและผลของการจัดการความขัดแย้ง เอกสารที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ หนังสือพิมพ์ บทแถลงการณ์ และหนังสือร้องเรียน ในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษา 3 วิธีควบคู่กันไป คือ จากเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์

เมื่อผู้วิจัยได้กำหนดและแยกประเภทเอกสารให้เหมาะสมและเกี่ยวข้องตรงตามประเด็นที่ศึกษาแล้ว จึงได้นำมาเป็นเครื่องมือใช้ประกอบความคิดและเป็นข้อมูลประกอบการดำเนินการศึกษาวิจัยต่อไป

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้ข้อมูลที่เป็นจริงและครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือหลายชนิดเพื่อที่จะได้ข้อมูลที่สอดคล้องและเป็นจริงในพื้นที่ศึกษาจึงใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

3.3.1 แบบนำสัมภาษณ์ (Interview Guide Line) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลจากทั้ง 3 กลุ่ม โดยละเอียด โดยกำหนดแนวทางของคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ส่วน

- 1) ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่ม เป็นข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มประชากรตัวอย่าง เพื่อให้เข้าใจลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และการดำรงชีพของกลุ่มตัวอย่าง
- 2) ข้อมูลเฉพาะ ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่ม เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ระหว่างคนในชุมชนกับคนภายนอก และระหว่างคนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่รัฐ การใช้ทรัพยากรป่าไม้ในการดำรงชีวิตประจำวันของชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชน ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับชุมชน และวิธีการจัดการความขัดแย้งของเจ้าหน้าที่รัฐกับชุมชน

3.3.2 การสังเกต เป็นการค้นหาข้อเท็จจริง โดยเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อวิเคราะห์หรือหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยใช้วิธีเข้าสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เนื่องจากผู้วิจัยมีข้อจำกัดเรื่องเวลาจึงไม่สามารถเข้าอยู่ร่วมสังเกตการณ์ในชุมชนเป็นเวลานานได้ โดยมีข้อมูลการสังเกตดังนี้ สภาพทั่วไปของชุมชน พฤติกรรมการใช้ทรัพยากรป่าไม้ และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆของคนในชุมชน

3.3.3 ประเด็นการวิเคราะห์เอกสาร โดยเน้นด้านรูปแบบการจัดการความขัดแย้ง ปัจจัย กระบวนการ และผลของการจัดการความขัดแย้ง

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ต้องอาศัยการศึกษาในภาคสนามที่ต้องสัมผัสกับชุมชนอย่างใกล้ชิดและแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องใช้เวลายาวนานในการศึกษาสภาพของชุมชนและปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งภายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงที่ประสบปัญหาเดียวกัน และที่สำคัญข้อมูลที่ได้ต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ได้จากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือและเชื่อถือได้ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เวลาพอสมควรในการสร้างความสัมพันธ์และกระทำตลอดเวลาที่เข้าไปในชุมชน จึงทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างสะดวกราบรื่น และเหตุผลประการสำคัญประการหนึ่ง ที่ชุมชนคาดหวังไว้คือ ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางหนึ่งในหลายๆแนวทางในการแก้ปัญหาคความขัดแย้งที่เกิดขึ้นและความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

สำหรับประเด็นที่จะศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ล่วงหน้าคือ บริบทของพื้นที่ ลักษณะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ปัจจัยและกระบวนการที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง และประสิทธิภาพและผลของการจัดการความขัดแย้ง โดยวิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังต่อไปนี้

3.4.1 วิธีการสัมภาษณ์

1) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ จากกลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่มีข้อพิพาทเรื่องการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติกับภาครัฐ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสัมภาษณ์ที่ใช้การตั้งคำถามในการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นการพูดคุย สนทนาที่ดำเนินไปอย่างธรรมชาติโดยที่ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่รู้สึกรู้สีกว่ากำลังถูกสัมภาษณ์ และไม่รู้สึกรู้สีก้ออัดลำบากใจในการสนทนาแต่ละครั้ง วิธีนี้จะไม่เคร่งครัดในเรื่องของขั้นตอนหรือลำดับก่อนหลังของคำถาม อยู่ในบรรยากาศที่เป็นกันเอง เป็นไปอย่างง่ายๆ ไม่เป็นทางการ และไม่ทำให้ข้อมูลหรือประเด็นคำถามใดต้องขาดหายไป ประการสำคัญในบางครั้งข้อมูลที่สนทนาได้มีการเปิดประเด็นให้กว้างขวางออกไปอีก ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ไม่ได้คาดหวังไว้ในการสัมภาษณ์ครั้งนั้นๆ ซึ่งนอกจากจะได้ข้อมูลครบตามหัวข้อคำถามที่กำหนดไว้ครั้งนั้นแล้ว ยังได้ข้อมูลเพิ่มเติมที่ตรงกับประเด็นที่ตั้งใจจะสัมภาษณ์บุคคลอื่นๆ ในครั้งต่อไป เช่น ในการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน เมื่อประมาณต้นปี พ.ศ. 2553 ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นไว้ว่าจะสนทนาเกี่ยวกับลักษณะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ แต่ในระหว่างที่ผู้ใหญ่บ้านบอกเล่าถึงประเด็นดังกล่าว ได้มีการสอดแทรกเล่าถึงปัญหาความขัดแย้งอื่นๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังปัญหาข้อพิพาท เช่น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านมีจุดเริ่มต้นมาจากอะไร รวมไปถึงกลุ่มบุคคลผู้แสวงหาผลประโยชน์จากข้อพิพาทว่ามีใครหรือกลุ่มใดบ้าง หรือความขัดแย้งทางผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มบุคคล สาเหตุเบื้องหน้าและเบื้องหลังมีอะไรบ้าง เช่น ประเด็นเบื้องหลังของกลุ่มผู้มี

อิทธิพล นายทุน จนไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างจริงจัง ผลพวงในครั้งนี้นี้จึงทำให้ผู้วิจัยประหยัดเวลาขึ้น และใช้เวลาน้อยกว่าที่กำหนดไว้

2) การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกรายบุคคล (Individual In-Depth Interview) จากแหล่งข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำกลุ่มชาวบ้านที่มีข้อพิพาท และภาครัฐ ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้แทนกรมป่าไม้ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เป็นต้น

ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิในภาคสนาม จะทำการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม วิธีนี้ผู้วิจัยได้ใช้ตลอดเวลาที่ศึกษาอยู่ในภาคสนาม โดยเริ่มตั้งแต่ระหว่างสองข้างทางในการเดินทางไปหมู่บ้าน และในพื้นที่หมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นข้อมูลพื้นฐานและบริบทชุมชน โดยเริ่มตั้งแต่การเดินทางไปยังพื้นที่ศึกษา มองดูสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปตลอดสองข้างทาง ถนน สายที่ผู้วิจัยได้ใช้ไปจนถึงหมู่บ้านพื้นที่ศึกษา เมื่อเข้าไปถึงผู้วิจัยจะขับรถยนต์สำรวจสภาพในภาพรวมกว้างๆ ก่อน จากนั้นจะจอดรถและเดินดูสภาพแวดล้อมในรายละเอียด และถ้าเกิดความสงสัยในสิ่งที่ได้สังเกตเห็นจะจดบันทึกเพื่อนำไปถามจากผู้รู้ต่อไป และในวันต่อๆ ไปสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม ผู้วิจัยได้ใช้เส้นทางภายในหมู่บ้านสายอื่นๆ ที่มีเส้นทางย่อยหลายเส้นทาง และทำการสังเกตเหมือนทุกๆ ครั้ง พร้อมทั้งได้ทำการจดบันทึกข้อมูล มีการบันทึกเสียงสัมภาษณ์ และกล้องถ่ายรูปเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์

3.4.2 วิธีรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย ข้อมูลเอกสารงานวิจัยของหน่วยงานรัฐบาล ข้าราชการ เอกสารรายงานจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานศึกษา และในประเด็นข้อมูลพื้นฐานและบริบทชุมชนนั้น นอกจากจะเก็บข้อมูลจากวิธีการสังเกต สัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากเอกสาร ในกรณีที่ข้อมูลเป็นตัวเลขหรือลักษณะทั่วไปในภาพรวม เช่น จำนวนประชากร กลุ่ม อายุ เพศ ระยะทางที่มีหน่วยวัดเป็นกิโลเมตร ตลอดจนสถานการณ์ต่างๆ ที่หน่วยงานของภาครัฐได้บันทึกเก็บและรวบรวมไว้ในเอกสาร เช่น หนังสือราชการ สรุปรายงานการประชุมสัมมนา แผนที่ เป็นต้น

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้ข้อมูลที่ได้มาถูกต้อง แม่นยำ และเป็นข้อเท็จจริงมากที่สุดนั้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก ดังนั้นข้อมูลที่ได้มาในแต่ละ

ครั้งรวมทั้งข้อมูลทั้งหมด ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้วิธีแบบ 3 เสา่ เช่น การสัมภาษณ์ในประเด็นเดียวกันใช้คำถามเดียวกันกับบุคคล 3 กลุ่ม ในวัน เวลา และสถานที่ต่างๆ กัน คำตอบจะสอดคล้องหรือต่างกันอย่างไร เช่น ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามในประเด็นสาเหตุและสภาพปัญหาจนนำไปสู่ความขัดแย้งกับกลุ่มคน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มชาวบ้าน กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ และกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ กลุ่ม NGO เป็นต้น ถ้าได้คำตอบของทั้ง 3 กลุ่มตรงกันแสดงว่าข้อมูลนั้นถูกต้อง แต่ถ้ายังมีที่แตกต่างกันอยู่มาก จำเป็นต้องไปสัมภาษณ์ในประเด็นเดิมซ้ำอีก อาจเป็นบุคคลกลุ่มเดิมหรือกลุ่มใหม่ก็ได้แล้วตรวจสอบข้อมูลของทุกกลุ่มอีกครั้ง ถ้าข้อมูลตรงกันถือว่าข้อมูลนั้นถูกต้องแม่นยำแล้วนำข้อมูลไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป การตรวจสอบข้อมูลนี้ผู้วิจัยจะกระทำอยู่ตลอดเวลาคือหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลได้ในแต่ละครั้ง เมื่อกลับมาถึงที่พักจะจัดแยกประเภทข้อมูล จัดระบบข้อมูลแล้วนำมาตรวจสอบตามวิธี 3 เสา่ดังกล่าว

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลพร้อมๆ กับการตรวจสอบข้อมูลหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้ในทุกๆ ครั้ง ซึ่งผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างข้อมูลที่ได้จากวิธีการต่างๆ และจากแหล่งต่างๆ เช่น นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากการสนทนาอภิปรายในการประชุม การสังเกตและจากเอกสาร จะกระทำเช่นนี้ซ้ำๆ กันหลายครั้ง และในทุกๆ ครั้งที่มีการเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งประเด็นคำถามไว้ 3 ประเด็นหลัก คือ

1. เพื่อศึกษาลักษณะของความขัดแย้งในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าจอมทอง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

ป่าจอมทอง

3. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพและผลของการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าจอมทอง

ในการวิเคราะห์ทั้ง 3 ประเด็น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลไปพร้อมๆ กันหลังจากเก็บข้อมูลได้ในแต่ละครั้ง ดังนี้

1. ลักษณะปัญหาที่นำไปสู่ปัญหาความขัดแย้ง ผู้วิจัยจึงได้แยกประเด็นนี้ออกเป็นประเด็นย่อย 2 ประเด็นคือ 1) ข้อมูลพื้นฐานและบริบทของพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าจอมทอง และพื้นที่ชุมชน 2) จุดเริ่มต้นของความขัดแย้งและปฏิกิริยาของชุมชนที่มีต่อความขัดแย้ง จนถึงการต่อสู้ของชุมชน

การศึกษาและเก็บข้อมูลพื้นฐานและบริบทชุมชน เพื่อใช้เป็นทิศทางในการศึกษาถึงลักษณะปัญหา เพื่อค้นหาว่าข้อมูลพื้นฐานและบริบทชุมชนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับลักษณะปัญหาอย่างไรบ้าง โดยในช่วงเวลาที่ศึกษาและเก็บข้อมูลในแต่ละครั้ง หลังจากกลับมาถึงที่พักแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งหมดที่เก็บได้มาแยกประเภทของข้อมูล ถ้าเป็นข้อมูลประเภทเดียวกันจะจัดให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน เช่น สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน สภาพทางภูมิศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะการประกอบอาชีพ ระบบสาธารณสุข ประชากรและการศึกษา สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ เป็นต้น เมื่อจัดหมวดหมู่ของข้อมูลแต่ละประเภทแล้ว จะทำการวิเคราะห์ตรวจสอบข้อมูลไปพร้อมๆ กัน ดังนี้คือ นำข้อมูลแต่ละหมวดหมู่มาตรวจสอบแบบ 3 เสา่ จนถูกต้องแล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยการเปรียบเทียบ เช่น นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตมาเปรียบเทียบกับข้อมูลในเอกสาร หรือนำข้อมูลที่ได้จากการอภิปรายในที่ประชุมมาเปรียบเทียบกับข้อมูลในเอกสาร เป็นต้น เมื่อได้ข้อมูลถูกต้องแม่นยำและครบถ้วนแล้วจึงจัดบันทึกรายงานการสังเกต เพื่อนำมาวิเคราะห์ต่อไป

ข้อมูลพื้นฐานและบริบทของชุมชนในบางประเด็นสามารถวิเคราะห์ได้ว่า เป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้ชุมชนขยายเข้าไปในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งมีหลายปัจจัยที่ส่งเสริม ทั้งปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน จนนำไปสู่ความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ อันนำไปสู่ปัญหาข้อพิพาทในปัจจุบัน

สำหรับข้อมูลในประเด็นจุดเริ่มต้นของปัญหาปัญหาและปฏิกิริยาของชุมชนที่มีต่อความขัดแย้ง จะนำมาตรวจสอบด้วยวิธี 3 เสา่ก่อน ถ้าข้อมูลที่ได้ตรงกันก็สรุปได้ว่าข้อมูลถูกต้อง แต่ถ้าตรวจสอบแล้วยังไม่ตรงกันก็ต้องย้อนกลับไปเก็บข้อมูลในประเด็นเดิมใหม่ แล้วนำมาตรวจสอบซ้ำจนแน่ใจว่าถูกต้อง จึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างข้อมูลที่ได้จากวิธีการต่างกัน เช่น เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสังเกตกับข้อมูลในเอกสาร เป็นต้น เพื่อค้นหาข้อมูลทั้งหมดสอดคล้องตรงกันหรือต่างกันอย่างไร ถ้าสอดคล้องตรงกันก็สามารถบันทึกข้อมูลได้ แต่ถ้ายังมีที่แตกต่างกันก็ต้องย้อนกลับไปศึกษาและเก็บข้อมูลในประเด็นนั้นใหม่ แล้วนำมาวิเคราะห์ตรวจสอบซ้ำอีก จนแน่ใจว่าข้อมูลถูกต้องแม่นยำ ครบถ้วน จึงจัดบันทึกได้ จากการศึกษพบว่า ข้อมูลที่จำเป็นต้องเก็บหลายๆ ครั้งและต้องวิเคราะห์ตรวจสอบให้รอบคอบที่สุดจะเป็นข้อมูลที่เป็นความลับในเบื้องต้น ที่อาจจะกระทบกระเทือนกับบุคคลหลายๆ ฝ่าย หรือเป็นข้อมูลที่พาดพิงถึงบุคคลใด กลุ่มใด ที่ต่อไปในทางเสียหายหรือเกิดความเสื่อมเสีย รวมถึงผลประโยชน์ รวมทั้งข้อมูลที่ยังไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน

2. ปัจจัยและกระบวนการที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง สำหรับข้อมูลในประเด็นปัจจัยและกระบวนการที่ทำให้เกิดความขัดแย้งจะกระทำเช่นเดียวกันกับการศึกษาประเด็นลักษณะของ

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ที่จะนำมาตรวจสอบด้วยวิธีแบบ 3 เสา ก่อน ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้างต้น

3. ประสิทธิภาพและผลของการจัดการความขัดแย้ง ในประเด็นนี้ ก่อนที่ผู้วิจัยจะศึกษาภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูล ได้ศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของเทคนิควิธีและกระบวนการจัดการกับความขัดแย้ง เมื่อได้ข้อมูลในแต่ละครั้งจะนำมาตรวจสอบและวิเคราะห์ไปพร้อมๆ กัน ดังนี้ นำข้อมูลที่ได้ในแต่ละวิธีมาตรวจสอบแบบ 3 เสา เมื่อข้อมูลถูกต้องครบถ้วนจึงนำข้อมูลแต่ละวิธีมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน กระทำซ้ำหลายๆ ครั้งจนแน่ใจว่าข้อมูลถูกต้องไม่ผิดพลาดจึงจัดบันทึกรายงานได้ ผู้วิจัยจะกระทำเช่นนี้จนกระทั่งได้ข้อมูลครบถ้วนตามความต้องการ ครอบคลุมข้อหาที่กำหนด แล้วนำข้อมูลที่จัดบันทึกทั้งหมดมาเรียบเรียงใหม่ให้สะดวกอ่านง่าย ชัดเจน เพื่อเขียนรายงานผลการวิจัยในขั้นต่อไป